

ДЖОАН ХАРИС МУЗА

Превод от английски: Магдалена Куцарова, 2013

chitanka.info

От много години на гарата в моя град има кафене точно като това. Обожавам го заради древните му торти с крем, засъхнали от времето, очуканите чаши, опасно лепкавия килим, мазните сандвичи с бекон, необяснимата сприхавост на човека на касата. То е своеобразно творческо място: всеки път, когато го посетя, ми хрумва идея за нов разказ. Сега го заплашва ремонт и аз чувствам, че дните му са преброени. Но до този момент то си стои все така непокътнато, като времева капсула от петдесетте. Може би някое малко божество го закриля...

Едни хора палят ароматни свещи. Други се молят. Трети скитат нощем из градските улици и се надяват на вдъхновение. При мен става със сандвичи с бекон и чаша сладък чай в кафенето на 5-и перон на гарата в Малбри, докато крепя лаптопа на коленете си и слушам тракането на минаващите влакове.

Някои места просто са такива. Вдъхновяващи. Може би заради нещо във въздуха или някаква енергия, която тече в земните недра. Отвън не изглежда кой знае какво. Избледняла табела с надпис „КАФЕНЕ НА ГАРАТА“, отстрани — рисунка на две маски, едната комична, другата трагична, и на музикален инструмент, който може да мине за лира. Артистичният мотив обаче свършва дотук. Вътре има лепкав теглях, грил, стъклена витрина с ред сладкиши, които може би са били пресни по времето, когато Лойд Джордж^[1] е работил на „Даунинг Стрийт“. Има рафт с дебели керамични чаши, часовник с пукнат циферблат, огромен чайник, котка, десетина масички и клатушкащи се столове, застояла смрад на цигари.

Да, на 5-и перон хората още пушат. Подават се сигнали и оплаквания, но доколкото знам, нищо не е предприето по въпроса. Обикновените хора си имат собствено кафене, в което продават тестени изделия, зеленчукови чипсове и диетично балансирани сандвичи с ясно означен брой калории на опаковката. Тези хора почти не влизат в „Кафенето на гарата“. Всъщност почти не го забелязват. Сега тук идват само пушачи, зяпачи, бездомници, несретници — и хора като мен, естествено, които не го посещават само за чаша чай и сладкиш, сърдит поздрав от готвача Дебелия Фред или за да се скрият от дъжда и да изпушат някоя цигара.

Отне ми известно време, докато го проумея. У дома си имам кабинет, бюро с преспание, телефон. Радвам се на определена популярност в тясната си сфера на работа, виждали сте книгите ми в книжарниците, може би дори знаете как изглеждам. Все си казвам, че няма нужда да пиша в някакво просмукано от мазнина заведение, вмирисано на цигари, където подът не е метен, откакто са сложили килима. Но истината е, че има нужда. Бог ми е свидетел, опитвал съм какво ли не. Но това място някак си ти влиза под кожата. Сигурно има нещо във въздуха.

Жена ми Дженифър мисли, че не съм наред. Още по-зле: подозира, че ѝ изневерявам. Чудя се, с кого? Може би с Дебелия Фред? Или с Бренда Бапс, която реже хляба и е най-малко на петдесет, с лице като сбръчкана ябълка и задник като табуретка? Дженифър не разбира нищо от творчество. Когато си купува книги, първо поглежда снимката на автора, още преди да е прочела анотацията. Представата ѝ за литература се изчерпва с онзи тип романи, в които жени на средна възраст преоткриват себе си чрез пластична операция или весели афрокарибски семейства побеждават лондонски банди от закоравели престъпници само с помощта на пържени пилешки бутчета и положителен мироглед. До голяма степен тя е идеалният читател. Само че няма представа откъде се взима всичко това — това нещо, което подрежда думите на страниците и им придава отчетлива релефност, — но и самият аз нямам, въпреки всичките години, които съм прекарал в търсене на заветния къс злато.

Дженифър вярва в Музата. Е, аз съм в играта от трийсет години и не съм виждал и помен от нещо такова. Нито шумолене на небесна дребна, нито звън на струна от лютня, нито звук от райска музика. Само детайли, забелязани мимоходом: усмивка на лицето на непознат, особена светлина във вечерното небе, глухарче, разцъфнало в пукнатина на градския паваж. А през последните пет години и толкова няма. Има само пустиня, където думите се протягат като сенки на кактуси към празния хоризонт, който никога не се приближава.

От около осемнайсет месеца обаче нещата се промениха. Пустинята разцъфтя. И не къде да е, а тук, в кафенето на 5-и перон. Аз не съм единственият, който го забелязва — онова особено раздвижване на въздуха. То привлича и други: потайни хора с дебели тетрадки и леко озадачен вид. Предимно поети, трябва да призная, но се срещат и

прозаисти като мен, някой и друг художник със скицник или изтормозен автор на телевизионни сценарии в търсене на съвършения диалог. Те всички идват тук, в това западнало кафене, което повечето хора дори не забелязват, а общинският съвет на Малбри възнамерява да затвори и да замени с прилична чакалня с лесни за почистване столове, неонов лампи, автомат за диетична кола и чипс с тайландско чили.

В това старо заведение има твърде много нередни неща. Неща, които новото законодателство забранява: тютюнопушене, съмнителна хигиена, отсъствие на изчерпателна информация за хранителните продукти. Липсва рампа за инвалидни колички, котката от 5-и перон стои на място, където се сервира храна.

— Това обаче никога няма да стане — казва Фред, докато обира парчета бекон от тигана и ги слага в сандвича ми.

Най-хубавото са парчетата бекон: той се пържи в собствена мазнина, с която максимално напоява мекото бяло хлебче. Резултатът би накарал всеки диетолог да изпадне в ужас, но като му се добави щедро количество кафяв сос, сервиран в пукната подозрителна чиния (на 5-и перон не идва Комисията за обществено здраве и безопасност на храните), и голяма чаша силен чай, се получава някакво вълшебство, нещо, което спомогна за появата на първите стотина страници от роман, който след издаването си може да се окаже най-доброто постижение на стария писател, автор на тези редове...

Може би все пак вярвам в Музата. Човек, който вярва във вълшебните свойства на сандвича с бекон, определено може да повярва във всичко. От бекона ли е? От кафявия сос? От хлебчето? Или може би е от Дебелия Фред, който отначало гледаше навъсен, но с течение на времето се привързва към мен и се превърна в човека, към когото се обръщам в случай на нужда?

Дебелия Фред не разбира нищо от синтаксис и стил. Но с инстинкта на човек, пред чийто поглед са се извървели толкова много хора, той разбира от сюжети и с леко повдигане на вежда или свиване на месестите си рамене показва одобрение — или неодобрение — към историите, които вмъквам в хода на разговора.

Там работи и Бренда, чиято основна задача е да реже хлебчетата за сандвичите, и благодарение на невероятния ѝ усет за време филийките винаги пристигат горещи и напоени с полуразтопено

масло, което в комбинация с лъжица сладко от ягоди (направо от буркана, домашно) може рязко да промени облачния ден и да го превърне в летен. Отначало изглежда малко рязка, но лесно може да бъде спечелена с усмивка и жест на добра воля като отнасяне на чашите за чай и празните чинии обратно на тезгяха, за да ги измие — задача, обикновено изпълнявана от Пъпчивия Сам, весел младеж на седемнайсет, в чиито отношения с Фред и Бренда се забелязва непринудена враждебност, която засилва убеждението ми, че тези толкова различни хора са всъщност роднини — но никога не съм се осмелявал да попитам.

За осемнайсет месеца в качеството си на редовен клиент, който идва точно в осем и си тръгва чак когато стане време да затварят, донякъде съм спечелил симпатиите им. Но тези хора са се оградени с ясно осезаема граница, нещо повече от обикновена сдържаност или нужда от лично пространство. Те не са забележителни по никакъв начин. Всъщност са почти карикатури: дебел мъж, жена с лице на ватманка, момче шегобиец. За цялото това време не съм научил почти нищо за тях: къде живеят, какви са интересите им, с какво се занимават, когато не работят тук.

Но днешният ден е особен — един от онези дни, в които събитията се наговарят да разбудят нещо повече. Априлският въздух е сякаш затворен в консервена кутия, небето е обагрено в митичен нюанс на пролет. Новата ми книга върви към развързка, липсва й само една последна съставка, за да се извърши алхимичният процес. И всички влакове от Малбри са отменени — има някакъв проблем по линията от Манчестър, — поради което „Кафенето на гарата“ е почти пусто, тук са само един от редовните клиенти — местен поет (лесно се разпознава по дебелата тетрадка и дългата провиснала коса, която като че ли е задължителна за поетичните кръгове) — и двама застарели любители на влакове, които броят вагоните в края на перона.

Заемам обичайното си място до вратата. Поръчвам чай и питка с бекон. Бренда изглежда уморена и разсеяна, Фред не се вижда никакъв. Котката на 5-и перон, раирана на сиво-кафяви ивици, се промушва зад тезгяха, където вероятно има храна за нея в пълен разрез с правилника за обществено здраве и безопасност на храните.

Бренда приготвя сандвича и го донася на масата ми. Не е толкова вкусен, колкото тези на Фред, но все пак е хубав, топъл и съвсем леко

препечен, колкото да се карамелизира захаросаният хляб.

— Няма ли го Фред, Бренда? — питам аз.

Винаги си връщам съдовете. Според мен това ми дава правото да задавам такива лични въпроси.

Бренда ме измерва с поглед.

— Някъде тук е — казва тя. — Май има да свърши нещо.

Осъзнавам, че за пръв път ми се случва да дойда в кафенето и Фред да не е зад тезгяха. *Има да свърши нещо* някак не ми изглежда основателна причина за такова необичайно отсъствие. Сам също изглежда угрижен, няма и следа от веселия му нрав, шмугва се зад тезгяха, започва механично да бърше някаква чаша, като току поглежда през прозореца към релсите, където все така не минават влакове.

— Какво става? — питам го аз.

Сам ме поглежда шеговито.

— Не знам.

Аз понижавам тон:

— Не на мен тия.

Кафенето е почти празно. Поетът с тетрадката е седнал твърде далеч от нас, за да ни чуе, а и се е отнесъл в собствения си свят и до обяд няма да се върне.

— Нещо не е наред. Фред го няма. А вие сте навъсени като буреносни облаци. Та какъв е проблемът?

Сам поклаща глава.

— Костюмарите в централния офис. Писаха ни писмо. Затварят ни.

— От съвета винаги казват така — отговарям му аз. — Ще подпишем петиция.

Факт е, че постоянно заплашват да затворят кафенето на 5-и перон, но никой не вярва, че ще го направят. То е част от гарата. Никой не може да си я представи без него.

— Не от съвета — казва Бренда. — От нашата централа. Затварят ни. Съкращения, така разправят.

— Вашата централа?

Винаги съм смятал, че „Кафенето на гарата“ е самостоятелно. Определено не прилича на верига — тогава кои са костюмарите от централния офис?

Бренда леко свива рамене.

— Вече няма значение, но ти винаги си бил добър клиент.

Тя хвърля неодобрителен поглед към рошавия поет, който ще седи цяла сутрин на един полуизстинал чай, а после ще хукне, без да каже „довиждане“ или дори да си върне чашата.

— Ако искаш да знаеш — казва тя, — ние не сме точно заведение с почтен бизнес.

— Не разбирам какво имаш предвид — отвърщам аз.

— Имам предвид — търпеливо започва тя, — че всичко хубаво си има край. Ние всички работим на 5-и перон от кажи-речи цяла вечност, кротуваме си, оправяме се, без да привличаме внимание. Наистина ни беше приятно да работим тук. Но сега, покрай финансовата криза и тези неща, ни връщат обратно в централата. Вече нямат средства да поддържат такива лични начинания. Трябва да се съберем с останалия екип, а това, за съжаление, означава да затворим кафенето. Най-късно до края на седмицата...

— До края на седмицата? — питам аз. — А какво ще стане с ръкописа ми?

Опитвам се да обясня затруднението си. Как по някаква нелепа причина през последните осемнайсет месеца съм черпил вдъхновение единствено от тук, от кафенето на 5-и перон, как тези мазни сандвичи с бекон и огромни чаши чай като за работници са били единственото ми спасение. Как, за бога, ще завърша книгата си, ако затворят сега?

Бренда поглежда към Сам и въздъхва.

— Да — казва тя. — Е, много жалко.

Опитвам се да обясня тази своя зависимост чрез проста психология. Писателите са суеверно племе, намират се под постоянно напрежение, разчитат на лични ритуали, които често пъти изглеждат безсмислени за околните. Някои могат да пишат само с определен шрифт или в определено време от деня, или на определено място...

Сам се усмихва.

— Няма нужда да обясняваш. Знам точно за какво говориш.

— Така ли? Нямах представа. Какво пишеш?

— А, не, не аз. Аз си падам повече по театъра.

Опитвам се да си представя Сам на сцената, но не успявам.

— Фред е по тези неща — добавя той и поглежда към Бренда. — Писане, поезия, пиеси, такива работи.

— Е, това е чудесно — отвърщам аз. — Добре е човек да има хоби. Ами ти, Бренда?

— Аз преди бях танцьорка.

— Аха.

Любезно се усмихвам. Но ми е по-лесно да си представя дебелия, почти неук Фред като писател или Сам като актьор, отколкото Бренда, която реже хлебчетата, като танцьорка.

— Не бива да съдиш по външния вид — казва тя, сякаш е прочела мислите ми. — Вдъхновението идва във всякакви форми, както със сигурност вече си разбрал.

И се връща зад тезгяха, където се залавя да подрежда сладкишите и потъва в мълчание.

Бавно допивам чая си. Дългокосият поет вече си е тръгнал. Бренда събира приборите, забърсва тезгяха, после отива до страничната врата и обръща табелата с надпис „ОТВОРЕНО“ на „ЗАТВОРЕНО“.

— Най-добре да затворим рано днес — обяснява тя. — Няма кой да дойде.

— Значи наистина си отивате?

Бренда кимва.

— Съжалявам, скъпи. Нищо не може да се направи. — После като че ли я осенява идея. — Предполагам обаче, че ти можеш да се захванеш с кафенето. Все пак щом ние успяваме да въртим бизнеса, толкова трудно ли ще е за човек като теб? Трябва само да умееш да пържиш бекон и да запарваш чай...

Едва се сдържам да не се усмихна.

— Всъщност аз не умея...

— Можеш да задържиш и котката — добавя Сам и лицето му се разведрява.

Аз въздишам.

— Колкото и да обичам котки, не мисля, че това решава проблема ми.

— Може пък да го реши. Човек никога не знае — отвърща Сам.

Ето защо десет минути по-късно по причини, които, струва ми се, никога не бих могъл да обясня на жена си, аз се прибирам у дома рано, без да съм написал и дума, но със сиво-кафява котка, която още с

пристигането скача от ръцете ми и се запътва право към вратата на хладилника.

Дженифър не си е вкъщи. Сипвам на котката мляко в чинийка и тръгвам към кабинета си, където очаквам през следващите три часа да седя потънал в безплодна тишина.

Вместо това неусетно започвам да пиша. Музата, която и да е тя, се е надвесила над мен. До четири часа съм написал шест хиляди думи и последната част от сложната ми сюжетна линия е готова. Без сандвич с бекон, без чай, без препечена филийка, но напук на това вдъхновението не секва. Когато те споходи, то идва като експресен влак.

Котката седи под стола ми и мърка. Почти съм забравил за присъствието ѝ. Едва в пет часа, когато пръстите ми са вече изтръпнали от писане, тя излиза изпод стола и започва да иска вечеря.

Давам ѝ резен шунка. Тя мърка благодарно. Виждам, че носи нашийник с името си, изрязано върху метална плочка. Пише „КАЛИОПА“. Доста странно име за котка, неочаквано хрумване за обикновени хора като Бренда и Фред. Звучи ми познато, затова го проверявам в интернет.

Класическо е, точно както съм си мислил — името на една от Музите. На страницата са изброени всичките девет Музи с имената, символите и атрибутите им. Три от тях привличат вниманието ми, може би защото съм ги виждал всеки ден над вратата на „Кафенето на гарата“ на 5-и перон: трагичната маска на Мелпомена, комичната маска на Талия и лирата, символ на Терпсихора, Музата на танца.

Отново се замислям за тримата от 5-и перон. За Дебелия Фред с трагичното му изражение, Сам с веселото комично лице, Бренда, чието твърдение, че някога е била танцьорка, продължава да ме изпълва с недоверие. Разбира се, паралелите са абсурдни. Музата е просто архетип, метафора за вечния стремеж на човечеството. Да си въобразяваш, че може да са истински, способни да приемат облика на хора и да се месят в човешките дела — е, това е просто глупаво. Нали? От онези измишльотини, които Дженифър би могла да прочете в книга с разкази, написани от някоя писателка с разюздано въображение, която си пада по такива неща. Но аз съм по-наясно. Не се хвърлям на долнопробни причудливи сюжетни обрати. Аз изучавам човешкия характер, вдъхновението ми идва отвътре с кръв, пот и тежък труд.

Тази ясна праволинейност ме отличава от другите. Аз съм изцяло погълнат от себе си.

Що се отнася до котката, поради някакъв каприз кръстена на Музата на поезията, не мисля, че ако я задържа за седмица-две, това ще навреди на някого. Никога не бих повярвал, че тя е нещо повече от котка — но хората на изкуството са особняци, нали знаете, творци, суеверни хора. Едни палят ароматни свещи. Други се молят на предците си. Трети държат на бюрото си талисмани за късмет и вдъхновение.

Колкото до кафенето на 5-и перон, засега бизнесът там си върви както обикновено, макар че вече го стопанисват доброволци — повечето безработни актьори, бъдещи поети и други такива хора със свободно време в изобилие. Аз също все така обичам да работя тук, чувствам, че по някакъв начин това ми дава твърда почва под краката, свързва ме с читателската ми аудитория. Взимам котката със себе си — у дома не я свърта. А освен това на клиентите им е мъчно за нея.

И така, кафенето продължава да работи, а посетителите му — поети, бъдещи драматурзи, дори писатели като мен, които оценяват иронията на това простовато работно място — продължават да поддържат връзка с Музите си на чай, препечена филийка с масло и мазен сандвич с бекон.

---

[1] Премиер на Великобритания между 1916 и 1922 г. — Бел.прев. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.